

شورای عالی حوزه علمیه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران
موسسه آموزش عالی فاطمیه شهرستان دامغان

آسیب شناسی فرهنگی دنیا کرای در قرآن

استاد راهنما: سرکار خانم شهبانی

استاد مشاور: سرکار خانم خواجه زاده

کرد آورندگان:

سمیه ابراهیمی، سمانه مصاحبه، سمیه مصاحبه

(سطح 3، رشته تفسیر و علوم قرآنی)

زمستان 1399

اللَّهُمَّ احْمِزْنِي

تقدیم بہ

بہ بی کران مہر و عطفوت

المہدی

کہ یگانہ شاہراہ عشق و عرفان جز امتداد نگاہ او نیست

مراہزار امید است و ہر ہزار توپی

ہر ہزار توپی

تقدیر و شکر

از ہمہ عزیزانی کہ ہمدرد کرد آوری این مجموعہ یاری نمودند.

چکیده

آسیب شناسی به معنای مطالعه و شناخت ریشه‌ی بی‌نظمی‌هاست. و آسیب شناسی فرهنگی به بررسی آفات و آسیب‌هایی می‌پردازد که رنگ فرهنگی دارند و عناصر تشکیل دهنده‌ی عادات، رفتارها و کنش‌های اجتماعی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهند. و اگر جلوی این آسیب‌ها گرفته نشود در فرهنگ اصیل جامعه رسوخ می‌کنند و به استحاله فرهنگی می‌انجامد. دنیا مجموعه‌ای از مادیات، نوع نگرش و استفاده‌ی انسان از این مادیات است، دنیا متناسب با نگرش و استفاده‌ی انسان، گاه ممدوح و گاه مذموم است. قرآن سرچشمه‌ی فرهنگ‌سازی است. از فرهنگ شکرگزاری، بشارت و امید، توبیخ و بخشش در قرآن یاد شده است. و در آیاتی نیز از بیماری‌های اخلاقی و آسیب فرهنگی یاد شده است. مانند انکار پروردگار عهدشکنی و دروغگویی و نیز در قرآن از رفتارهای پیامبر به عنوان الگوی فرهنگی بسیار غنی یاد شده است. مثل تلاوت قرآن، صبر، توکل و ذکر خدا. آغاز حرکت تمامی انبیاء در جهت اصلاح آسیب‌های فرهنگ جامعه‌شان با دعوت به توحید است. در قرآن برنامه-ریزی فرهنگی راه را برای اصلاح و تغییرات یک جامعه آماده کرده است. تداوم حیات فرهنگی هر جامعه‌ای به نظام نگرش آن جامعه پیوند خورده است. اگر در جامعه‌ای دنیاگرایی بر پیکره‌ی فرهنگ سایه گسترانده باشد، لایه‌های فرهنگ را درهم می‌شکنند. دنیاگرایی وقتی از فرد به جامعه سرایت کند همه سطوح جامعه را مورد تهاجم قرار می‌دهد.

راه درمان دنیاگرایی زهد است. تلاش قرآن کریم این است که انسان را به دنیا بی‌رغبت کند و بگوید که دنیا ابزار است و دل بستن به دنیا بازماندن از سلوک است. در یک کلام دنیایی که می‌تواند ابزار تعالی و صعود انسان باشد. ابزار انحطاط و سقوط او می‌شود. نگرش به دنیا از بحث‌های مهم اقتصادی و فرهنگی است که توجه به آن در آسیب‌شناسی فرهنگی جامعه از ضروریات است.

کلید واژه: آسیب، آسیب‌شناسی فرهنگی، فرهنگ، دنیاگرایی، دنیامداری، قرآن.

فصل اول: کلیات

مقدمه.....	۲
بطلان مسأله.....	۴
اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۴
روش پژوهش.....	۴
روش گردآوری.....	۴
بشردی پژوهش.....	۴
پرسش‌های پژوهش.....	۵
پرسش اصلی.....	۵
پرسش‌های فرعی.....	۵
مفاهیم و متغی‌ها.....	۵
فرضیه‌های پژوهش.....	۶

فصل دوم: مفهوم شناسی

گفتار اول: مفهوم آسرب و واژگان وابسته.....	۸
بند اول: مفهوم آسرب در لغت و اصطلاح.....	۸
بند دوم: مفهوم آسرب شناسی در لغت و اصطلاح.....	۸
بند سوم: مفهوم آسرب شناسی فرهنگی.....	۸
گفتار دوم: مفهوم فرهنگ و واژگان وابسته.....	۹
بند اول: مفهوم فرهنگ در لغت و اصطلاح.....	۹
بند دوم: مفهوم آسرب شناسی فرهنگ.....	۹
بند سوم: انواع فرهنگ.....	۱۰
گفتار سوم: مفهوم دلی و واژگان وابسته.....	۱۲
بند اول: مفهوم دلی در لغت و اصطلاح.....	۱۲
بند دوم: انواع دلی.....	۱۳
فصل سوم.....	۱۵
فرهنگ از منظر قرآن.....	۱۵
مقدمه.....	۱۶

- [٣٩] توبه، ١٠٩.
- [٤٠] آل عمران، ١١٤.
- [٤١] عنكبوت، ٣٦.
- [٤٢] الرحمن، ٢٦.
- [٤٣] نحل، ١٠٧ - ١٠٩.
- [٤٤] بقره، ٢١٢.
- [٤٥] انعام، ٢٩.
- [٤٦] انسان، ٢٧.
- [٤٧] نجم، ٢٩.
- [٤٨] انفال، ٦٧.
- [٤٩] بقره، ٢٠٠.
- [٥٠] توبه، ٤٤ - ٤٥.
- [٥١] اعراف، ٣٢.
- [٥٢] قصص، ٧٧.
- [٥٣] كهف، ١٠٤.
- [٥٤] يونس، ٧.
- [٥٥] رعد، ٢٦.
- [٥٦] انعام، ٧٠.

[۵۷] قصص، ۷۶ - ۸۱.

[۵۸] صدوق: ۲۵.

[۵۹] شعاری نژاد: ۵۲.

[۶۰] آذربایجانی: ۱۵۲.

[۶۱] کهف، ۱۰۳.

[۶۲] حدید، ۲۰.

[۶۳] رعد، ۲۵.

[۶۴] اعلی، ۱۶.

[۶۵] حج، ۱۱.

[۶۶] رعد، ۲۶.

[۶۷] بقره، ۲۱۲.

[۶۸] قصص، ۷۹.

[۶۹] یونس، ۷.

[۷۰] اعراف، ۱۷۶.

[۷۱] نازعات، ۳۷.

[۷۲] همزه، ۱.

[۷۳] انسان، ۲۴.

[۷۴] توبه، ۳۸.

- [۷۵] جائیه، ۳۵.
- [۷۶] نجم، ۲۹.
- [۷۷] نحل، ۱۰۶.
- [۷۸] نور، ۲۳.
- [۷۹] نساء، ۹۴.
- [۸۰] شوری، ۳۶.
- [۸۱] بقره، ۸۵.
- [۸۲] یونس، ۸.
- [۸۳] بقره، ۲۱۲.
- [۸۴] یونس، ۷.
- [۸۵] بقره، ۹۶.
- [۸۶] کهف، ۲۸.
- [۸۷] آل عمران، ۱۵۲.
- [۸۸] بقره، ۲۰۰.
- [۸۹] محسنی: ۵۲۷.
- [۹۰] حاجیلری: ۲۵۲.
- [۹۱] دنیا در نهج البلاغه.

منابع

* قرآن کریم.

۱. احمدی، مصطفی، دنیاگرایی در قرآن، قم: انتشارات حوزه علمیه قم، ۱۳۹۱.
۲. الهی قمشه‌ای، مهدی، ترجمه قرآن الهی قمشه‌ای، تهران: طاهری، ۱۳۴۱.
۳. ایازی، سید محمد علی، قرآن و فرهنگ زمانه، نشر مبین.
۴. تقوی، سید حسین، از ملک تا ملکوت، قم: موسسه مشهور، ۱۳۸۳.
۵. جانزاده، علی، شگفتی‌های آفرینش و عالم پس از مرگ، تهران: نشر جانزاده، ۱۳۸۲.
۶. خسروی، علی اصغر، خلاصه‌ای از اصول کافی، تألیف: کلینی، قم: خرمی، ۱۳۵۱.
۷. خلفی، زهرا، دنیاگرایی از دیدگاه قرآن، تهران: کتابخانه مرکزی، ۱۳۸۶.
۸. دایره المعارف تشیع، جلد ۷، خاتم، احمد صدر جوادی، به الدین خرمشاهی، کامران خانی، تهران، ۱۳۷۵.
۹. سرافراز، سمیه، فرهنگ در قرآن، بی‌جا، ۱۳۹۱.
۱۰. دشتی، محمد، شرح النهج البلاغه، موسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین، ناشر تشیع، چاپ سرور، ۱۳۸۶.
۱۱. طبرسی، مشکاه الانوار، ترجمه عزیز الله عطاردی، کتابت از میر شاه جاوید.
۱۲. طباطبائی، محمدحسین، شرح المیزان، (جلد ۹)، قم: چاپخانه دفتر انتشارات اسلامی، بی‌ت.
۱۳. قرائتی، محسن، تفسیر نور (جلد ۷)، قم: چاپخانه سلمان فارسی، ۱۳۷۵.
۱۴. مطهری، مرتضی، جامعه و تاریخ، قم: نشر صدرا (کتابخانه قم)، ۱۳۸۵.
۱۵. معتمدنیا، اسدالله، دنیا در قرآن، نشر ستایش، بی‌تا.

۱۶. نراقی، مهدی، جامع السعادات، قم: نشر حکمت، ۱۳۶۶.

۱۷. نوروزی، محمد، آسیب‌شناسی رفتاری انسان، قم: بوستان کتاب، ۱۳۸۶.

۱۸. نجفی، محمد جواد، تفسیر آسان، جلد ۱۰، بی‌جا، بی‌تا.

۱۹. وزارت ارشاد، صحیفه نور، جلد ۴، ۱۳۶۹.